

Zhodnocení šlechtitelského programu

plemeno hafling v České republice za rok 2014

Chovný cíl

Chovným cílem je výkonný, malý **kůň univerzálního** použití, s harmonickou, silnou, korektní stavbou těla se všemi částmi ve správné rovnováze, s klidným temperamentem a s dobrým charakterem, snadno krmitelný a pevného zdraví.

Právě pro tyto svoje vlastnosti je vynikajícím typem malého koně univerzálního použití, vhodným pro všechny druhy sportovního, rekreačního ježdění i vozatajství, rehabilitačního ježdění, prací v zemědělství a lesnictví i jako kůň služební.

Chovný cíl je zabezpečován **metodou čistokrevné plemenitby** s cílem šlechtit koně s maximálním 1,56% podílem arabské krve. *(přechodné období do 31. 12. 2018, v jehož průběhu podíl arabské krve neovlivňuje zařazování do PK)*

Tělesné míry:	Klisny / Hřebci
KVH	138 – 150 cm / 142 – 150 cm
O. Hol	min. 17,5 cm / min. 18,5 cm

Výška může být překročena, pokud jsou současně splněny ostatní požadavky na exteriér dle chovného cíle. V tomto případě však rozhoduje o zařazení do PK RPK.

Početní stav populace

V posledních sedmi letech počet koní plemene hafling v ČR stále stabilně mírně roste. Jednak to bylo způsobeno rostoucím počtem narozených hříbat, zároveň v tomto období výrazně přibylo nákupů kvalitních plemenných koní v zahraničí. V posledních dvou letech je však patrné zpomalení tohoto nárůstu a v **budoucím období je nutné čekat spíše stagnaci**, protože počty narozených hříbat se v současnosti kvůli špatné situaci na trhu poměrně výrazně snižují. Zároveň ubývá také importů koní, protože chovatelé, kteří často koně nakupovali v zahraničí, již mají vytvořeno základní stádo, na němž chtějí stavět dále svůj chov. Přesto je plemeno hafling jedním z mála plemen koní, u nichž se zpomalení trhu projevilo relativně málo.

Pokud se týče počtu hřebců, zde je dokonce mírný pokles počtu žádoucích (samozřejmě ale za podmínky, že nedojde k poklesu kvality), protože průměrný počet klisen na jednoho plemeníka (který je reálně v plemenitbě) je 21,5. Pokud navíc zvážíme, že ne každá klisna je v daném roce připuštěna a že průměrný počet narozených hříbat je za sledované období cca 103 a průměrný počet narozených hříbat na jednoho hřebce je tedy pouhých přibližně 3,9 hříběte. To rozhodně není ideální počet pro další potřebnou šlechtitelskou práci a z tohoto důvodu také zatím není možné stanovovat plemenné hodnoty jednotlivých hřebců. Na zpracování metodiky se ale již nyní pracuje ve spolupráci s VÚŽV.

Tab. č. 1: Vývoj populace plemene hafling v ČR v letech 2008 – 2014

Rok	Hřebci v chovu z PK	Klisny v PK	Ostatní	Celkem
2008	32	491	702	1225
2009	34	529	806	1369
2010	35	523	836	1394
2011	35	580	972	1587
2012	36	618	991	1645
2013	38	637	1013	1688
2014	35	672	1000	1707

Tab. č. 2: Počty narozených hříbat v letech 2008 – 2014

Rok	Počty narozených hřebečků	Počty narozených klisen	Celkem
2008	69	71	140
2009	65	75	140
2010	86	70	156
2011	84	51	135
2012	44	38	82
2013	27	37	64
2014	19	24	43

Tab. č. 3: Počty narozených hříbat v letech 2008 – 2014

Rok	Počet plemeníků reálně v plemenitbě	Počet klisen zapsaných v PK	Počet narozených hříbat z připouštění v daném roce	Počet klisen na plemeníka	Počet narozených hříbat na plemeníka
2008	27	491	140	18,19	5,19
2009	24	529	156	22,04	6,50
2010	27	523	135	19,37	5,00
2011	30	580	82	19,33	2,73
2012	25	618	64	24,72	2,56
2013	29	637	43	21,97	1,48
2014	27	672	data nejsou k dispozici	24,89	-
průměr	27	535,71	103,33	21,50	3,91

Chovná populace

Plemenní hřebci

Počet plemenných hřebců hafling je v České republice, jak už bylo řečeno, dlouhodobě spíše vyšší, než by bylo vzhledem k velikosti populace klisen třeba. Zároveň je ale nutné říci, že v posledních cca pěti letech se v České republice začali objevovat výrazně kvalitní plemenci importovaní ze zahraničí, kteří by kvalitu populace v České republice měli zlepšit ve všech ohledech. Díky zavedení změn a zpřísnění šlechtitelského programu a Řádu plemenné knihy v roce 2010 jsou do chovu zapisováni jen hřebci odpovídající standardům vyspělých chovatelských zemí Evropy.

Nově zařazovaní hřebci jsou v drtivé většině v moderním typu (viz obrázek č. 1) jezdeckého haflinga, který je využitelný jak v rekreaci, tak ve sportu a zároveň si zachovává klidnou povahu.

Obr. č. 1: Plemenný hřelec Artist-L v moderním typu Obr. č. 2: Hřelec N-Mates (starý typ)

Hlavní změna je ale nejen v exteriéru – větší ušlechtilost, ale i užitkovém typu, kdy od koně původně typu tažně - soumarského je dnes odklon a je zde poptávka po koni všestranně užitkovém s vynikajícím charakterem a pevného zdraví. Tento současný požadavek trhu vede právě i ke změně ve šlechtění, který je respektován všemi členskými zeměmi Haflinského světového chovatelského a sportovního svazu (HWZS), jehož je Asociace svazů chovatelů koní ČR coby osoba pověřená vedením PK haflinga zakládajícím členem.

Tab. č. 4: Vývoj počtu hřebců reálně v plemenitbě v ČR v letech 2008 – 2013

Rok	Hřebci v chovu z PK	Hřebci reálně v plemenitbě
2008	32	27
2009	34	24
2010	35	27
2011	35	30
2012	36	25
2013	38	29
2014	35	27

Pro rok 2015 je licentováno 21 plemenných hřebců a s potěšením musíme konstatovat, že ze seznamu hřebců pro letošní sezónu ubyli spíše starší hřebci, kteří neodpovídají současným požadavkům.

Plemenné klisny

V roce 2013 bylo do plemenné knihy zapsáno celkem 47 klisen, z toho celkem 8 jich komise zapsala do hlavního oddílu PK. Celkem 22 klisen bylo ze zahraničního chovu, z toho tři byly zapsány pouze na základě hodnocení a zápisu do PK v zahraničí. V letošním roce došlo k poměrně velkému meziročnímu nárůstu počtu zapsaných klisen. Z velké části se na tom ale podílel fakt, že komise zapsala 11 klisen jednoho majitele, který hromadně nakoupil klisny v zahraničí. Bohužel v letošním roce v rozporu s předchozím trendem poklesla kvalita uchovněných zvířat. I zde ale měl vliv zápis u výše zmíněného majitele, kde klisny nebyly v příliš dobrém stavu a byly proto zapisovány v drtivé většině do pomocné plemenné knihy.

Tab. č. 5: Přehled počtů zapsaných klisen v letech 2008 – 2013

Rok	HPK	PK	PPK	Celkem
2008	17	17	4	38
2009	10	18	4	32
2010	6	14	9	29
2011	15	26	11	52
2012	22	25	10	57
2013	16	13	4	33
2014	8	22	17	47

Zpřísněná selekční kritéria zorientovala chovatele v plemenitbě tak, že jsou vyhledáváni k připouštění moderní typy hřebců, snížil se jejich počet a díky používání umělé inseminace se poměrně rychle zkvalitňuje chovná populace klisen, která je dokumentována vyšší počtem zařazovaných klisen do HPK. Nejvyužívanějšími plemennými hřebci jsou dlouhodobě importovaní plemenci moderního typu, jmenovitě jde o hřebce Artist-L, Andiamo, Nibelung, Avalon a nově Armin-Q.

Zkoušky výkonnosti

Zkoušky výkonnosti jsou povinné pro plemenné hřebce, pro klisny jsou zatím nepovinné, ale jsou jednou z podmínek zařazení do akceleračního programu. Tato podmínka a finanční dotace na úspěšné absolvování ZV stimuluje chovatele k jejich účasti a počet koní, kteří ZV vykonali, tak v každém roce narůstal, a to i přes to, že zároveň ubývá koní zařazovaných do chovu. To je také jasným ukazatelem rostoucí kvality koní a faktu, že chovatelé a majitelé haflingů mají stále častěji zájem na skutečně kvalitním chovu a aktivním využívání haflingů ve sportu. Tomu odpovídá i stále se zvyšující kvalita výkonů u zkoušek. V posledních třech letech se počet koní na ZV ustálil na čísle kolem 20, což je při letošním počtu 47 zapsaných klisen velmi pěkný podíl 40 % klisen, které po svodu absolvují i zkoušky výkonnosti.

Tab. č. 6: Vývoj počtu koní na ZV v letech 2008 – 2014

Rok	Pod sedlem	V zápřeži	Celkem
2008	13	4	17
2009	7	4	11
2010	8	0	8
2011	15	2	17
2012	19	4	23
2013	17	1	18
2014	18	2	20

V rámci ZV se zatím ne zcela daří chovatelům vždy prezentovat užitkové vlastnosti předvedených koní pro malé zkušenosti ve výcviku a jezdeckých či vozatajských schopnostech. Trenérská úroveň při výcviku a předvádění užitkových vlastností koní není však nedostatkem jen u chovatelů haflingů, ale problémem celonárodním.

Akcelerační program

Podmínky pro zařazení do akceleračního programu byly při úpravě šlechtitelského programu a Řádu PK v roce 2010 výrazně zpřísněny. Podmínkou pro zařazení klisny je hodnocení exteriéru známkou minimálně 7,6 bodu, zařazení do HPK, úspěšné absolvování zkoušek výkonnosti a maximální podíl 1,56 % cizí krve z dostupného rodokmenu. Pro hřebce platí požadavek na minimálně 8,0 bodů za exteriér a nulový podíl cizí krve ze šestigeneračního původu. Absolvování ZV je podmínkou pro všechny hřebce již při zařazení do plemenitby.

Zpřísnění podmínek v roce 2010 mělo za následek velký úbytek koní zařazených do AP (z původních několika desítek zbylo zhruba deset koní). Průběžně se ale každým rokem počty klisen a hřebců v AP od roku zvyšují a aktuálně je zde zařazeno sedm plemenných hřebců (všichni importovaní) a 27 klisen (z nich osm českého chovu). V průběhu roku 2014 do AP přibyly tři klisny, což odpovídá zhruba 6,4 % klisen zapsaných do plemenné knihy.

Úspěšnost zavedeného akceleračního programu nelze příliš posoudit z dat shromážděných za poměrně krátkou dobu. Protože AP si za cíl klade zvýšit motivaci majitelů nejlepších klisen připouštět elitními hřebci, můžeme jednoduše porovnat počet připuštění klisen příslušných do AP hřebci zařazenými do akcelerace (41) a hřebci mimo tento program (12). Z uvedených dat celkem jasně vyplývá, že majitelé nejlepších klisen vybírají převážně z akceleračních plemeníků a smysl AP je tedy plněn.

Počty kompletně doložených generací a podíl arabské krve

Původ a počet doložených generací

Počet kompletně doložených generací je jedno z nejdůležitějších hledisek pro zařazování koní do plemenitby. Hřebci musí povinně splňovat mezinárodní standard šesti kompletních generací, klisny

musí mít pro zápis do HPK pět kompletních generací, pro zápis do PK čtyři a pro PPK tři generace. Je ale nutné počítat s tím, že tyto podmínky budou v budoucnu zpřísněny, aby bylo postupně dosaženo standardu šesti kompletních generací u všech zapisovaných koní.

Z hřebců, kteří jsou aktuálně v plemenitbě, má kompletní původ 11 koní, sedm hřebců má pět kompletních generací pouze tři hřebci mají jen čtyři kompletní generace.

Tab. č. 7: Počty doložených generací u koní v plemenitbě
(hřebci – data k březnu 2015, klisny data ke konci roku 2013)

Počet kompletně doložených generací	6	5	4	3	2
hřebci	11 (52,38%)	7 (33,33%)	3 (14,28%)	0	0
klisny	83 (12,95%)	227 (35,41%)	309 (48,21%)	17 (2,65%)	5 (0,78%)

Počty doložených generací se daří pomalu zvyšovat, protože jsou průběžně zasílány původy ze zahraničí. Podíl koní s kompletním původem se tak poměrně rychle zvyšuje a nadále se zvyšovat bude. Zároveň je třeba u čísel v tabulce č. 7 dodat, že klisny, kterým doložené původy chybějí a mají např. pouze dvě nebo tři generace úplné, byly v drtivé většině zapsány již před mnoha lety v úplných počátcích chovu a je pravděpodobné, že už nejsou aktivní v chovu a některé z nich možná už ani nejsou naživu (data v ÚEK jsou závislá na hlášení úhynu chovateli).

Podíl arabské krve

S počtem generací také úzce souvisí problematika podílu arabské krve. Plemeno hafling vzniklo z jedné části z arabského koně a v některých zemích bylo v průběhu šlechtění využíváno křížení s arabem, v populaci haflingů proto přetrvává různý podíl arabské krve dodnes. Světový svaz považuje čistokrevného haflinga od 1,56% podílu arabské krve a na tuto hodnotu by se tedy postupem času měla dostat i populace v ČR. Prostředkem k dosažení tohoto cíle se stalo tzv. přechodné období, kdy mají majitelé koní čas do konce roku 2018 na to, aby u svých koní „vyčistili“ krev používáním pokud možno pouze hřebců s nulovým podílem arabské krve. Od roku 2019 budou do HPK a PK zapisovány pouze klisny s max. 1,56% arabské krve. U hřebců už toto opatření platí nyní.

Hřebci s povolením připouštět v sezóně 2015 se podle podílu arabské krve dají rozdělit na hřebce s prokazatelně 0% arabské krve (tedy zároveň mají šest doložených generací) – těchto hřebců je 11; dále jsou zde čtyři plemeníci, kteří sice nemají žádné doložené arabské předky a tedy také formálně 0%, ale není u nich kompletní šestigenerační původ, takže nelze vyloučit, že se zde nějaký arab vyskytuje. Další čtyři plemeníci mají podíl krve mezi 0,01 – 1,56% (opět nemají kompletní původy) a dva hřebci, kteří mají dokonce nad 1,56% arabské krve. U těchto plemeníků je nutné zvážit povolení k plemenitbě pro další roky vzhledem k tomu, že potomci už budou zapisováni po skončení přechodného období.

U klisen se omezíme pouze na konstatování počtů u těch koní, kteří mají doložených šest generací, protože pouze zde můžeme s určitostí potvrdit daný podíl krve. Klisen s kompletním původem a 0% podílem arabské krve bylo na přelomu roku 2013 a 2014 (ze kdy jsou poslední data) 63 (tj. 9,82 % všech klisen), klisen s max. 1,56% podílem bylo v této době 19 (tedy 2,96 %) a klisna s podílem překračujícím 1,56% limit byla pouze jedna (tedy 0,16 %).

I u tohoto faktoru doufáme v rychlé zlepšení a tedy snížené podílu arabské krve u populace, což se snažíme zajistit jednak informováním chovatelů, aby využívali hlavně hřebce, kteří mají nulový podíl arabské krve. Zároveň je toto hledisko uplatňováno u podmínek pro zařazování do akceleračního programu.

Národní šampionát mladých klisen a další výstavy a akce

V rámci celostátní výstavy koní pořádané ASCHK ČR je vždy organizován národní šampionát mladých klisen plemene hafling. Zúčastňuje se ho průměrně 13 nejlepších klisen, z nichž Svaz chovatelů haflinga vyhláší celkovou šampionku a v posledních třech letech také šampionku českého chovu. Kromě toho probíhají každoročně minimálně tři regionální výstavy speciálně organizované pro plemeno hafling – pořadatelé jsou privátní organizace a spolupořadatelem SCHH ČR. Ten také spolupořádá MČR malých koní v Hodějovicích, kde se hodnotí sportovní výkonnost malých plemen (hafling, hucul, ČSP) v kombinovaných disciplínách sedlových i záprahových, a sedlový šampionát haflingů ve Vrchovanech. Sportovních akcí pro haflingy začalo v posledním roce přibývat a pro letošní rok se chystají šampionáty haflingů ve vozatajských a v sedlových soutěžích, které by měly sloužit zároveň coby pobídka majitelů haflingů k dalšímu sportovnímu využívání těchto koní.

Zahraniční spolupráce

Asociace svazů chovatelů koní ČR je coby organizace pověřená vedením PK haflinga členem Evropského svazu chovatelů haflingů, jehož cílem je harmonizace šlechtění plemene na evropské úrovni. V roce 2013 se zároveň stala řádným členem Světového haflingského svazu (HWZSV), který vznikl spojením světového a evropského svazu a měl by pokračovat v jejich práci v celosvětovém měřítku.

Vstup a členství nejdříve do evropského a nyní i do nově založeného světového svazu chovatelů haflingů (HWZS) přineslo nejen úzkou spolupráci v upřesnění a definování chovatelského cíle, ale hlavně spolupráci na bázi získávání špičkového plemenného materiálu především z Itálie a Rakouska, coby ze zemí původu plemene. V rámci této spolupráce je rovněž zajištěno posuzování plemenných koní na šampionátech v ČR nejlepšími posuzovateli z Itálie. Toto komentované hodnocení vede ke zlepšení orientace chovatelů v otázce, jak dál postupovat ve šlechtění.

Posuzovatelé z řad české rady plemenné knihy se také účastní školení pořádané evropským a světovým svazem, což by postupně mělo vést k harmonizaci požadavků na plemeno v rámci všech chovatelsky vyspělých zemí. Zároveň jsou poznatky z těchto zahraničních akcí zprostředkovávány chovatelům.

Na základě členství v mezinárodních organizacích ASCHK ČR a potažmo SCHH ČR nominuje účastníky na evropské a světové akce. V letošním roce to bude světová výstava haflingů v rakouském Ebbsu,

kteřá se koná jednou za pět let a účastní se jí několik stovek haflingů z mnoha zemí světa (včetně zámořských států). ČR nominovala na světovou výstavu 10 koní v různých věkových kategoriích, čímž naplnila určený početní limit.

Druhou významnou akcí bude v roce 2015 evropský sportovní šampionát haflingů, který se uskuteční v září v italském Vermezzu. Zde ještě nejsou nominace známy, bude záležet na plnění kvalifikace v průběhu sezóny, ale předpokládáme účast zhruba desítky koní, především v disciplínách parkur, drezura a všestrannost.

Díky úzké spolupráci ASCHK ČR se zahraničními organizacemi se podařilo v roce 2014 také zorganizovat projekt v rámci programu Erasmus+, který umožní celkem 24 účastníkům vyjet do Itálie a získat zde užitečné poznatky a praktické zkušenosti, které dále využijí ve svých chovech a při vzdělávání dalších zájemců o plemeno.

Zhodnocení šlechtitelského programu

Domácí populace, která vznikala hlavně dovozem levných jatečných koní z Rakouska a Itálie, tedy koní vyřazených z chovu, se vyznačovala exteriérovou nevyrovnaností, poměrně velkou hrubostí, špatnou mechanikou pohybu a jednostrannou užitkovostí (většinou tažnou), a hlavně nekompletními rodokmeny. Ani v jejich známém rodokmenu se neobjevovali špičkoví světoví plemenci nebo klisny – matky rodin. Rovněž zastoupení arabské krve v rodokmenech bylo poměrně různé a většinou vyšší než 1,56%. Navíc z důvodu často nekompletních rodokmenů nebylo ani možné přesné podíly arabské krve u těchto koní zjistit. Již v té době (80. – 90. léta) bylo však ve středisku chovu haflingů v Ebbsu prosazováno zastoupení 0% OX krve a tito koně byli nazýváni čistokrevní haflingové.

V Německu naopak byl šlechtěn hafling s vysokým podílem arabské krve (30% a více) pro sportovní využití – tzv. ušlechtilý hafling (edel hafling). Dosažitelnost koní pro naše chovatele byla přirozeně lehčí v Německu, hlavně pro nižší ceny a tradičně bližším komerčním kontaktům. Úroveň šlechtění v té době v ČR byla výrazně ovlivněna i velmi nízkou chovatelskou erudicí majitelů, kteří si tyto koně pořizovali jen jako hobby doplněk svých rekreačních aktivit. Teprve nástupem nového vedení ve svazu (SCHH ČR) v devadesátých letech přišla nová orientace chovu na autochtonní území tohoto plemene (Itálie). Přednášky, diskuse, zahraniční zájezdy, výstavy, publikační a osvětová činnost vedly ke zvýšení odbornosti a hlavně orientaci chovatelů v chovu tohoto plemene. Ta následně vedla k požadavku zajištění kvalitních plemeníků a zároveň k importům klisen s kvalitními rodokmeny, při nichž chovatelé v četných případech vyžadují konzultaci RPK. Nákup vysoce kvalitních plemeníků jako Artist-L, Nibelung, Avalon, Armin-Q aj. a jejich zařazení do inseminace vedlo k velmi rychlému zkvalitnění populace, protože pokryli hlavní část připouštěných klisen. Hřebcem Artist-L bylo jen v letech 2010 a 2011 inseminováno na 108 klisen z celkem 381 zapouštěných!

Díky spolupráci se zahraničními PK se daří také postupně doplňovat chybějící původy koní v českém chovu, což je předpokladem k tomu, abychom získali o populaci v ČR přesnější údaje, především pokud se týče podílů arabské krve. Doložení určitého počtu kompletních generací je také velmi důležitým faktorem při zápisu hřebců i klisen do plemenitby. Toto hledisko se navíc v budoucnu bude dále zpřisňovat, abychom se s populací v ČR chovaných koní dostali na standardně požadovaných šest kompletních generací.

Populace, kterou se postupně daří zlepšovat, se vyznačuje hlavně zlepšením exteriérových znaků nejen v typu, ale hlavně v ušlechtilosti, mechanice pohybu, užitkovou všestranností, charakterem, barvou (je požadován tzv. zlatý ryzák), eliminací bílých odznaků na končetinách, barevných žíní ve hřívě a ocasu (jsou požadovány jen bílé), výraznosti kohoutku a tím zlepšení pohybu předních končetin. Selekcí na suchost končetin se daří i zlepšovat utváření hlavně hlezenního kloubu, kde se často vyskytují křížové nálevky. V populaci nebyly zaznamenány genetické vady.

Zveřejňování výsledků chovatelské práce a propagace plemene

Jako hlavní informační kanál pro chovatele haflingů v ČR fungují webové stránky SCHH (www.haflingove.cz) a ASCHK ČR (www.aschk.cz). Dále jsou informace zveřejňovány v médiích věnovaných koním obecně – servery Equichannel, Distanc, časopisy Koně, Jezdectví apod. Zde je hlavním cílem informovat i další případné zájemce o chov plemene.

SCHH ČR dále využívá komunikaci se členy svazu pomocí Facebooku a e-mailové komunikace. O aktivitách svazu také zveřejňuje informace v italském časopisu Haflinger Info.

Ve spolupráci s VÚŽV v Uhřetěvsi se aktuálně rozpracovává metodika stanovení plemenných hodnot a vyhodnocení lineárních popisů. Bohužel kvůli statisticky neprůkazným počtům souborů (především příliš malý počet potomků jednotlivých plemenů) zatím není možné naplnit tento dlouhodobý cíl.

Závěr:

Metody plemenitby vedou ke zlepšování chovné populace a naplňují požadavky chovného cíle.

Zpracovali: MVDr. Jaroslav Dražan, Ing. Veronika Jeniková, březen 2015